

За произхода и претенциите на албанците и сърбите

Тихомир Стойчев

взето от, вече неактивен адрес:

http://stoichev.otbg.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=11

Албанците твърдят, че са наследници на тракийското племе илири, наричани така от гърци и римляни и заемащи територията между Адриатическо море от Епир на юг и Македония на югоизток до Истрия на север. Изследователи на албанския език го отнасят към индоевропейските и някои от тях поддържат мнението, че може да произхожда от илирийски език. Видимо за илирийското наследство претендират и други.

През периода на възраждането, когато войводинските сърби учредяват културно-научното дружество “Матица Српска”, други славяни се включват в подобното “Матица Илирска”. Родоначалник на движението “илиризъм” става един от най- ярките представители на хърватската интелигенция Людевит Гай, който си поставя за цел да развие националното самосъзнание сред южните славяни. В тази идеология се проповядва създаване на “Велика Илирия”, която включва Словения, Хърватско, Далмация, Южна Унгария, Сърбия, Босна и Херцеговина, Македония, Албания, Черна гора и България. Албанските претенции към момента се основават на по- нова традиция и демографски принцип, като се сочи, че 90 % от Косово е населена с етнически албанци.

Претенциите на сърбите са основани на емоционална и историческа основа. Тези земи са осеяни със сръбски църкви и манастири, които се приемат като доказателство за съществуването на сръбската средновековна държава.

Според сръбския историк Предраг Симич Косово е “район, придаващ възвишеност на националната идентичност на сръбския народ, каквато роля има например Йерусалим за еврейския народ”. Самите сърби са убедени, че албанците са се появили в района на Косово заедно с настъпващите турци едва през XV в. и след това допълнителна вълна идва през в. , когато мнозинство от сърбите е принудено да напусне областта. Емоционалната привързаност към региона е породена от битката на Косово поле през 1389 г., когато Сърбия се изправя срещу настъпващите османци. Така областта се превръща във важно емоционално, символно събитие, пред което те се прекланят.

След разпада на Османската империя и края на Първата световна война близо половин милион албанци против волята си се озовават в границите на новосъздаденото Кралство на сърби, хървати и словенци (наречено по- късно Югославия). В периода от 1918 г. до 1941 г. правата на албанското малцинство не са гарантирани по никакъв начин, а в управлението взимат участие единствено представители на сърбите. През Втората световна война голяма част от територията на Косово преминава към Албания, която се намира под управление и окупация от Италия. В този период ролите се сменят-мнозина албанци участват в управлението, други открито сътрудничат на окупаторите.

Самото име на Косово се счита, че има турско-албански произход и с него е обозначен Косовския вилает, който в рамките на Османската империя обхваща Санджак, Горно Полимле, Косово и Метохия, Северната част на Македония до Велес и източната част на днешна Македония до р. Брегалница. Всъщност този вилает се състои от две географски обособености - Косово, което е територията между Прищина и Дренница и Метохия, носела някога още името Дукагин.

За първи път въпросът за Косово е поставен на Берлинския конгрес през 1878 г. При подялбата на османското наследство, отвоюваното през Балканската война се разпределя между Сърбия, Черна гора, Гърция, България и Албания. Така Сърбия получава част от Новопазарския санджак, Косово и Метохия с Прищина и Призрен, Западна и Централна Македония с Охрид, Битоля и Скопие, което прави 38 хил. кв. клм. площ и население от 1,5 млн. души. Провъзгласената за независима на 28 ноември, 1912 г. Албания започва своето изграждане върху площ от 28 хил. кв. клм., като почти половината от албанците остават да живеят извън новата и територия, основно в Косово и Метохия и южните части на Гърция.

Кратък поглед към древността

От I в. се слага началото на римската провинция Дардания, в която влизат Косово и Скопие. Охрид, Тетово, Гостивар и Струга влизат в границите на провинцията Нов Епир.

Земите в днешна Черна гора, населени с албанци се намират в провинцията Превалита. Когато през 395 г. Римската империя се разцепва, новата граница разполовява Илирия. През X в. централните балкански региони стават сцена на военен конфликт между Византия и българските царе Симеон и Самуил, като към края на века българските земи включват и почти всички земи между Черно море и Адриатика. След победата на византийците над българите при днешен Берат(Белиград) през 1018 г. ситуацията се променя. Когато през 1054 г. християнската църква се разделя на Източноправославна и Римокатолическа. Това отново прокарва граница между албанците, които попадат под влиянието на двете църкви. До 1180 г. Косово се владее и управлява от Византия, която обръща особено внимание на богатият на руди район Трепча и поддържа крепости за охрана (Звечан).

Родината на сърбите е планинската област Рашка, около днешния Нови пазар, като тяхната инвазия на юг и изток започва от първата половина на в.. През 1166 г. старата сръбска династия е изместена от нова, начело на която застава Тихомир, който сравнително бързо е изместен от брат му Стефан Неман. Тази династия на Неманичите управлява Сърбия до 1371 г. Важна цел на сърбите става осигуряването на достъп до крайбрежието. Като се възползват от неуредиците и слабостта на Византия те завладяват Косово и Метохия, включително Призрен и успяват да стигнат до Северна Македония, като окупират Скопие и горното течение на р. Вардар. Сърбия се разширява постепенно до Унгария. През в. настъпва окончателно разделяне между езиковата албанска група геги, която населява земите на север от р. Шкумбини и южната, наречена тоски. До XV в. албанците нямат държавно обединение, а са организирани в племена, чиито вождове властват в планините на днешна Албания. Територията южно Косово през средните векове остава собственост на големите манастири, откъдето се смята, че идва и името на Метохия(метох). Самостоятелно обособените църковни общини и сега се сочат като едно от доказателствата за заселване на земи от днешно Косово със сърби. Когато Стефан Душан (1331- 1355 г.) завладява земите населени с албанофони, сръбските земи се разширяват през 1343 г. до Антивари (Бар), Призрен, Охрид, Вльора. През 1346 г. сръбския патриарх се настанява в Печ. Сръбските владетели застрояват плодородната земя между Прищина, Печ, Призрен и Митровица с църкви и манастири. По този начин Метохия се превръща в духовен център за сръбската националност. През 1346 г., след като присъединява към земите си Крит и Тесалия Душан е коронован за крал на сърби, гърци, българи и албанци, а когато сръбската църква е провъзгласена за Патриаршия със седалище в Печ, тя обявява самостоятелността си и се отделя от Константинопол.

Ролята на Османската империя

Като се придвижват по долината на р. Марица османските турци завладяват през 1380 г. Македония. След смъртта на Душан Епир, Тесалия и Албания се откъсват от сърбите, а конфликтите между множеството малки владетели улеснява проникването и завладяването на тези земи от турците. През 1386 г. те завладяват Ниш, като по силата на сключения договор сърбите се задължават да им плащат годишен наем и да осигуряват по 1000 войници годишно за султанската армия. Босненският крал Твърдко се опитва да се противопостави, обединява под знамената си сърби и албанци, които заедно воюват срещу турците при Черна гора и успяват да ги разгромят. Турският султан Мурад който по време на това сражение не е с войските си се заклева да отмъсти, връща се на Балканите и събира огромна войска. На 28 юни 1389 г. (Видовден) се състои битката край Прищина, на Косово поле. По това време северните части на Косово се владеят от Лазар Хребелянович, а част от Метохия е управлявана от зет му Вук Бранкович. Лазар търси помощ от съседите си и така срещу турците се изправя сборна армия, съставена от сръбски, унгарски, български, босненски и албански владетели. Мурад внезапно нападна с изненада, което предизвика паника в противниците му. На бойното поле намираше смъртта си повече от 30 хил. войници от двете страни, между които и владетелите Мурад и Лазар. В битката няма победител. През 1392 г. дълго съпротивляващият се Вук Бранкович се подчинява на турците, като те го заменят на трона с техният нов васал Стефан Лазаревич (син на крал Лазар). През 1455 г. цяло Косово окончателно пада под турска власт. Сръбският епос описва героичната смърт за Милош Обилич, който бил обвинен от Вук Бранкович в сътрудничество с турците се предава и представяйки се за дезертър, иска среща със султана. Така успява да убие османския предводител.

През 1432 г. е правена оценка на земята на Албания, от която са създадени 335 тимари (владения от по две-три села), раздадени на представителите на висшата гражданска, военна и духовна администрация. Дибра и околностите са включени в един санджак, докато територията на днешно Косово остава в Скопския санджак. Придвижването се до тогава на юг сръбско население след идването на турците започва да се изтегля обратно. На тяхно място от планините слизат със стадата си албанци, които се настаняват трайно по тези места от първата половина на XV в. Макар да се досягат в общуването си до други религии и култури, албанците в Косово донасят традициите и повелите, записани в Законника (Кануна) на Лека Дукагини (1410-1481 г.), които се спазват като нищо друго от големите албански родове, но църквата и държавата са против него. Запазването на обичайното право спомага за съхраняване на самобитността на албанския народ. Сърбите, останали в Косово през първите години от османското управление не са подложени на преследвания. Дори през 1557 г. Патриаршията в Печ е възстановена под влиянието на тогавашният Велик везир на Турция от сръбски произход Мехмед паша Соколович. Така Косово отново става духовна опора за сърбите. Що се отнася до религиозен състав на населението, до 1610 г. в Косово има повече католици, отколкото мюсюлмани. Към средата на в. католически албански семейства започват да се придвижват от пренаселените области като Дебър към Косово. След като войната между Русия Турция завършва през 1711 г. приключва, османците са захващат с Венеция от 1715 г., а една година по-късно започват война и с Австрия. Върху християните от Косово, независимо от техния произход започва натиск за приемане на исляма. Мнозина сърби и албанци търсят убежище, като по този начин албански поселения се появяват в Италия, Гърция и Далматинското крайбрежие. През периода на просвещението албанците формират три

културни общности, съответстващи на трите водещи религии, които се срещат в областите. Като значителен културен център от това време през 1710 г. се оформя Воскопоя, когато се отваря училище с изучаване на гръцки език, а от 1740 г. започват да се печатат книги на различни езици- латински, гръцки, турски и български. От този период започва процес на национално самоосъзнаване и консолидация на албанците. През 1769 г. като резултат на намеса на турската армия за ликвидиране на избухнали в района размирици, културният център Воскопоя е ликвидиран. Положението на християните започва да се подобрява едва след подписаният договор между Турция и Русия в Кючук- Кайнарджа през 1774 г., по силата на който Русия се превръща в защитник на християните.

Когато през 1804- 1815 г. сърбите започват въстания, албанските паши в Косово се оказват на страната на османците, които потушават християнската съпротива. След като през 1833 г. Сърбия става васално княжество на султана, Косово придобива все по- голямо значение. По времето на княз Милош(1830- 1839) много сърби тръгват към Косово в търсене на земя и спокойствие. Непрекъснатите войни и размирици в региона обезлюдяват Косово, големите манастирски имоти запустяват. През целият в. по пътищата на Косово няма сигурност заради върлуващите там банди. Мирните мюсюлмани и християни се обръщат към властите в Османската империя, които не могат да се справят въпреки взетите мерки. Косово е завладяно от анархия. Появяват се множество бандитски дружини, чиято главна цел стават обирите по пътищата. Със западането на централизираната турска власт мощта им се засилва. По този начин условията способстват за появата на Сърбия и Гърция, продължава се процеса на укрепване на автономията на Влахия, Молдавия и Черна гора. Създават се и условия въпросите на балканските държави да бъде решен по един оптимален начин- за всяка нация държава.

През 1839 г. султан Абдул Меджид (1839- 1861 г.) , син на Махмуд издава Гюлханския Хатишериф, който изравнява поне формално правата между християни и мюсюлмани, въвежда се редовна военна служба и централизиране. Албанците обаче оказват съпротива на реформите и започват масово да приемат католицизма, за да избегнат османските задължения. Реформите от 1839 г. се оказват неуспешни. Мюсюлманите страдат от загубата на абсолютната власт. Особено пълна е съпротивата на албанците. През 1844 г. в Скопие, Прищина и Тетово избухват въстания.

След натиск от Великите сили през 1856 г. е приет Хатихумаюн, който гарантира равенството на всички граждани в Османската империя. Това се прави и като стремеж да бъде овладяна вълната на национализъм, който залива Балканите. Новите реформи облагодетелстват тези, които се занимават с търговия и това са в основната си част християни. Приелите исляма албанци западат. През Кримската война1853- 1856 г. конфликтите между мюсюлмани и християни достигат връхната си точка. Като описва пътуването си от Струга в Дебър руският консул М. Хитрово отбелязва: От всички страни достъпът до тази гориста страна е възможен не иначе, освен през тесни, едва проходими проходи, които и досега служат за естествена защита на последните остатъци от албанската независимост. Не случайно тази страна е наречена Дебър....Дебърски окръг...заедно с ..Охридски, Старовски и Елбасански съставляват отделен каймакамлък, наречен Охридски и се намира под управлението на специален паша, подчинен на румелийския валия(битолския генерал- губернатор). В нахиите Голо Бърдо, Поле, Мала река, Жупа и Яма християните са достатъчно високо число, като се смята, че те представляват повече от две трети от народонаселението...Тук и християните и мюсюлманите имат общ славянски произход и езикът, който употребяват е български, съхранил се тук във всички древни форми на църковнославянското наречие.... Дебърските християни са от православно

вероизповедание, по произход в по-голямата си част славяни, като изключим само неголямо число големоречани, които имат албански произход и говорят своя език с гегско наречие. Но и те са се подчинили на славянското влияние, тъй като албанския език няма писменост, а и така се извършва богослужението им... Църковният гръко-български въпрос, възбуден в Константинопол получава сред тях голямо значение, в сравнение с другите области на Турция или където и да било в Македония...Гръцко богослужение никога не е било допускано в дебърските църкви...

За етническото съотношение на местното население и настроенята може да се съди и по други донесения. Като пътува от Солун към Велес руският консул М. Хитрово се стреми редовно да информира изпратилото го министерство: ”Велес лежи край р. Вардар. Народонаселението стига до 20 хил. души, от които две трети са българи-християни, като се изключат 30 семейства куцо-власи. Велеските мюсюлмани са също от славянски произход, но са приели исляма в първите години на турските завоевания. Турското население от година на година намалява, като преди 40 години повечето от градските жители са били турци, но сега числеността им е намаляла наполовина. Тези мюсюлмани, макар и фанатици, бедността им, която всеки ден се увеличава намалява тяхната вродена ненавист спрямо християните, от които в голяма част напълно зависят в материално отношение...”.

През 1871 г. в Призрен е открита сръбска семинария, която обучава учители и свещенници, които да подпомагат сърбите под османска власт. Превърната в център за духовен живот, образование и политическа дейност Семинарията става място за контакти с Белград и оказва мобилизиращо въздействие върху сърбите в Косово. От откриването и през 1871 г. до 1912 г., когато Косово е отново завладяно от сърбите Семинарията на практика работи по инструкции на сръбското правителство. Докато отначало тя е подчинена на Министерството на образованието и религията, в последствие е прехвърлена към Министерство на външните работи. Издържа се от църковната дейност, правителството и дарения. Докато се готви за окончателното премахване на турците сръбското правителство търси помощ и от други народи. Министърът и създател на “Начертанията”(Великосръбската идея) Илия Гарашанин често и на гости в Белград лидери на различни албански кланове. С цел да концентрира компактни мюсюлмански маси през 1865 г. Османската порта издава декрет за административна реформа, завършила през 1878 г. и по силата на която обособява областите Монастир (Битоля), Янина, Шкодра и Косово. Всеки от тези вилаети се сдобива със свой управител и гаарнизон. За облика на местното население може да се съди по оставеното от непредубедени източници. През 1867 г. две английски пътешественички, Макензи и Ърби публикуват очерк за едно свое пътуване по тези земи. В него те твърдят, че земите на Стара Сърбия били изкуствено ислямизирани. Специално местността Косово се определя като място на разруха и беззаконие. Журналистът Хенри Берлейн определя албанците като “примитивен народ, който се възхищава най-много на военни атрибути”. Представители на намиращата се под постоянен културен, социален и всякакъв друг натиск сръбско-християнска общност са принудени да търсят спокойствие другаде, но още тогава този процес не се насърчава от сръбското правителство, за да не изостави окончателно Косово на албанците. Когато започва Източната криза, която поставя под въпрос оцеляването на Османската империя новият султан Абдул Хамид слага край на реформите и се опитва да засили ролята на държавата и религията като консолидиращи мюсюлманите. Особено внимание се обръща отново на мюсюлманите на Балканите. Като се възползват от руско-турската война през 1877-1878 г. сърби и черногорци нахлуват с армия в Косово, в която доброволци се записват и местни сърби. Хиляди албанци са принудително изтласкани и заселени в Нишкия санджак, а джамиите им са разрушавани. Смята се, че

по това време Косово е напуснато от около 30 хиляди албанци. След поражението на Турция във войната е подписан Сан- Стефанския преламинарен мирен договор, който цели укрепване на позициите и влиянието на Русия сред славяните. По голяма част от освободената територия е дадена на България, която стига до Корча на запад. Сърбия едновременно с постигането на пълна независимост включва в новите си територии Митровица и по- голяма част от санджака Прищина. Черна гора получава предимно заселените с албанци Печ, Улцин, Хоти, Плав, Гусине и Подгорица. Недоволните албанци организират комитети за своя защита, а на 10 юни 1878 г. 300 албански делегати от Косово, Западна и Южна Македония се събират в Призрен. Така се учредява Призренската лига, която приема консервативна програма в желанието си албанските владения да останат под властта на Портата. Портата гледа благосклонно на Лигата и вижда в нея възможност за запазване на своето влияние над албанците. От своя страна Призренската лига се стреми към обединение на четирите вилаета- Янина, Монастир, Шкодра и Косово в единна административна и политическа единица. По този начин те настоявали и за защита на албанската териториална цялост. Отслабването на Османската империя и засилване на позициите на Русия кара европейските Велики сили да се страхуват от нарушеното равновесие в региона. За преразпределението на това влияние в синхрон с техните интереси те налагат свикването на Берлинския конгрес през 1878 г. След подписаното примирие между Сърбия и Портата сръбските войски се изтеглят от Косово. През време на продължилия месец Берлински конгрес косовските сърби изпращат петиция след петиция с искане за обединението на областта със Сърбия. Албанските представители настояват за обратното, като се опитват да си спечелят благоволенieto на Великите сили. Призренската лига става организираната съпротивителна сила, която се противопоставя на експанзията на съседните страни. Тя обединява младото албанско национално движение в исканията за запазване на административна и културна автономия в рамките на Османската империя. Когато обаче се разбира, че възможностите и авторитета на Турция не позволяват да защитава интересите си, Призренската лига насочва усилията си към пълна автономия. Подялбата на наследството на Османската империя налага въпросът с учредяването на балканските национални държави и техният териториален обхват. Нито една от тях обаче не може да обедини в своите граници цялата нация.

Национални идеи и великодържавни идеи

Със създаването на първите национални държави- Сърбия, Черна гора, Румъния и Гърция не се сменя от дневния ред националния въпрос, поне доколкото е още предстояща появата на България и Албания, а в състава на Австроунгарската империя се намират компактни южнославянски маси. Новосформираните национални държави бързо напредват във формирането на своя национална политика, като в основата на всички концепции на практика се залагат великодържавни идеи. Първа е Гърция, където още в края на в. Ригас Велестинлис предлага “Мегалиидеята” и създаването на Гръцка република, която да включва Средиземноморието, Мала Азия, част от Балканите, Влахия и Молдавия като до северозапад границата стига до реките Сава и Уна. Сърбия през 1844 г. разработва външнополитическа програма, известна под името “Начертанието”, чиито автор е Илия Гарашанин. Както гръцката, така и сръбската национални концепции съчетават в себе си държавно- историческото право, основано на развитието на средновековните държави и народностния принцип. Вижданията на Русия за положението на Балканите са могли да изиграят ролята на регулатор. При подготовката за провеждането на Цариградската конференция в руската дипломатия се формират две противоположни мнения. Изразител на едното става граф Н. Игнатиев,

който предлага за Румъния, България и Албания даване на статут на независими държави. Другата позиция, която съвпадала и с позицията на Австро- Унгария била те да останат със статут на автономни провинции на Турция. Проблемното съчетаване на общи компоненти правят невъзможна реализацията на Балканите на която и да е национална програма, без да бъдат засегнати правата на друга съседна държава. Повторно такива идеи възникват през втората половина на в., като в основата им са вплетени и изпъкват национал- шовинистични и хегемонистични идеи и стремежи. Великохърватската идея се развива и съществува успоредно с великосръбската, като неин родоначалник през 1868 г. е лидерът на Партията на правото А. Старчевич. В неговите идеи се твърди, че няма сърби, а има хървати, разделени от източното православие и католицизма. В последствие е добавено, че Босна и Херцеговина също са част от Хърватско, мюсюлманското население в едната област(Босна) е хърватско, словенците са планински хървати.

Когато се възстановява в навечерието на Цариградската Конференция Централният комитет в Русе изработва също програма за създаване на автономна българска държава, чиито граници надхвърлят тези на Българската епархия като включват: земите на Север от устието на р. Тимок по Дунав до Килийския ръкав, брегът на Черно море до Анастасиева стена, по р. Еркене до вливането в р. Марица, от устието на последната до Орфанския залив, през Атонския полуостров до Солунския залив, по р. Бистрица, Гревенска река, гр. Струга, р. Лума(приток на Бели Дрин), връх Кораб на Шар планина, р. Лепенец, река Ситница, река Ибър до гр. Митровица, границата между Сърбия и България по р. Тимок.

Макар по силата на Санстефанския договор да има най- близка реализация на идеята за обединение на Българската екзархия, припокриване на принципа за съвпадение между нация , територия и държава това никога не се допуска от Великите сили. Идеята за българска национална политика намира синтезиран израз в лозунга "Целокупна България". Така Балканският полуостров се превръща в постоянно полесражение, място за сблъсък както на балканските нации, така и според конюктурата на други, които преследват далечни или близки интереси.

Отдръпване на албанците от политиката на Високата порта. Антихристиянски настроения.

Постепенно отношенията между Лигата и Портата дотолкова се изострят, че през август 1878 г. избухва голямо албанско въстание, при което е убит и турския дипломат Мехмед Али паша, пристигнал по това време в Джаковица. По това време англичанинът Едуард Найт пише, че Турция окончателно е загубила влиянието си в Северна Албания и Косово. За това допринася и активността на сръбското правителство, неговата агентура и други организации с антитурска насоченост. Антихристиянските настроения на албанците от този период са отразени в оценката на британския генерален консул в Северна Албания Кърби Гриин, който съветва Найт преди пътуването му да не предприема такова опасно начинание, като описва Призрен като опасен за всеки християнин колкото и Мека. Когато обстановката в Косово налага на повечето сръбски семейства да напуснат поселенията си на тяхно място се настаняват албанските католици фанди, които пристигат от поречието на рекка Фан и Фандит. Установяват се основно в областите на Печ, Дяковица и Призрен. Макар заобиколени с мюсюлмани, те предизвикват страх в съседите си заради своята жестокост и отмъстителност. След Босненското въстание от 1875 г. силите на Призренската лига се увеличават, защото в нея се вливат мюсюлмански бежанци. Антитурските настроения също нарастват заради отстъпването на Черна гора на

населени с албанци земи. На 4 януари, 1881 г. призренските въоръжени сили под командването на Сюлейман Вокши превземат Скопие и се насочват към Нови пазар и Митровица, налагат контрол върху Прищина. Като отстраняват представителите на османската администрация, те обявяват провинциално правителство. През април 10 хилядна османска войска, командвана от Дервиш Тургут паша навлиза в Косово и превзема Призрен. Още през март представители на Лигата, намиращи се в Константинопол са арестувани и заточени на о. Родос. Започват масови арести на активисти на Лигата. За да се спаси от разгром, албанската съпротива мести щабот си в Дяковица. Негодуванието на албанските националисти нараства непрекъснато. През 1884 г. избухва въстание в района на Призрен. Въпреки конфликта с Турция, тези места продължават да привличат все повече албанци. Лорд И. Фицморис, британски представител в комисията за Източна Румелия пише до министъра на външните работи лорд Гранвил: "...Вилает Призрен, който включва в себе си Дебър, Дяковица, Печ, Косово и Прищина се разграничава ясно от славянските държави на изток и юг от него и по своята същност е предимно мохамедански и албански". В Косово продължава битката на пропагандно равнище. Групи мюсюлмански духовници проповядват панислямска политика. Гръцките митрополити също активизират дейността си. Всичко това затруднява работата на Сърбия при опитите за формиране на сръбско национално самосъзнание на останалите в областта сърби, макар през 1885 г. да започват преговори между Белград и патриаршията в Истанбул за назначаването на сръбски митрополит в Призрен. Австро- унгарското влияние се усилва в областта от католическите мисии в Северна Албания и Косово. Активни са и виенските консулства в Призрен, Скопие и Шкодра. Успоредно с това ограничаването на руското влияние отслабва и позициите и възможностите на сърбите. Милан и Александър Обреновичи провеждат откровенна австрофилска политика. През 80- те години на в. започва прегрупиране на Великите сили. По отношение на албанците и Албания се сблъскват основно позициите на Австро- Унгария и Италия, които едновременно се стремят към разширяване на влиянието си в Адриатика. Италия започва да печата албанска литература и открива албанско училище в Калабрия. През 1889 г. в Печ 400 делегати от всички части на Косово под председателството на хаджи молла Зека въстановяват Призренската лига под името Лигата от Печ. Тя има също мюсюлмански характер. Позициите на Портата продължават да отслабват и успоредно с това положението в населените с албанци области излизат от контрол. През 1888 г. административният център на Косово се мести в Скопие. Честите нападения от албански банди срещу сръбски погранични постове кара сърбите да протестираат постоянно пред турското правителство. През 1889 г. е открито сръбско консулство в Прищина, но през 1890 г. генералният консул Лука Маринкович е убит показно. Османското правителство е притеснено от все по-подчертаното желание на албанците за постигане на културна и политическа автономия. През 1844 г. Наум Векилвхарджи(1799- 1866), който поддържа връзки с просветителските и революционни дейци от Влашко съставя албанска азбука и отпечатва в Цариград буквар. През 1864 г. деецът на албанското възраждане Константин Кристофиди(1830- 1895) събира няколко албански дейци, с които обсъждат идеята за създаване на албанско културно- просветно дружество. Турското правителство забранява преподаването на албански език. Въпреки това през 1908 г. извън пределите на империята се издават около 30 вестника и списания на албански. Откриват се и училища с преподаване на албански език. Портата реагира, като криминализира притежаването на литература на албански език и използването му за кореспонденция. Това е скрепено със закон от 1902 г. Църквата в населените с албанци области също усилва позициите си. След смъртта на гръцкия митрополит Милетич за владика на Рашка-Призрен е положен сърбинът Дионисий Петрович, което става

възможно с усилията на сръбското и черногорско правителства и руската дипломация. По този начин сръбското въздействие за решаването на националния въпрос в областта се усилва отново. Все по-ясно става, че албанският въпрос няма да бъде решен по инициатива на Турция. Същевременно надеждите на албанците за автономия ги радикализират допълнително. Английската антроположка Едит Дърам, която по това време пътува в района пише: душата на албанеца е неизлечимо запечатено убеждението, че земята винаги му е принадлежала. Сърбите са го покорили, подтискали няколко века, сега е прогонен и никога повече няма да се върне. Той постъпва със сърбите така, както те са постъпили с него”. Тя също отбелязва, че е по-добре да се инвестират средства за развитие на свободните сръбски земи, вместо да се дават да строителство на големи сръбски християнски училища в населени предимно с мюсюлмани области. За да наблюдава и се противопоставя на нарастващото чуждо влияние в областта през 1902 г. Русия открива консулство в Митровица. Албанците се противопоставят на всякакви форми на внушения и натиск откъдето и да прилизат те. През 1903 г. те се вдигат на въстание и превземат Вучитрън и Митровица. Макар въстанието да е основно срещу контролирането от християнско-славянската джандармерия, са разгромени и турските гарнизони. На 31 март в Митровица от албанец е убит руския консул Григорий Степанович Шчербин. На 2 август, 1903 г. ВМРО вдига около 25 хил. македонски славяни на въстание, целта на което е освобождаване на Монастир и Македония от османците. За потушаване на въстанието Турция изпраща редовна войска и башибозук, сред които има и много албанци. След убийството на крал Александър Обренович през 1903 г. дошлият Петър Карагеоргиевич се обвързва с проруската политика и засилва пропагандата сред албанците. Самите албанци се самоорганидират в комитети. Османската империя агонизира. Така националноосвободителната битка на албанците се води на два фронта- единият срещу османското господство и вторият срещу съседите в лицето на Гърция, Черна Гора и Сърбия. За да засили влиянието си Османската порта се стреми да използва албанското население за потушаване на въстанията на славянските поданици. Така през 1876 г. по време на турско-черногорската война се провежда насилствена мобилизация на албанци. Това предизвиква избухването на въстание с искания за постигане на автономия.

Използвана литература:

Миранда Викърс, Между сърби и албанци. История на Косово. София, 2000 г.

Кръстьо Манчев, Националният въпрос на Балканите, София, 1999 г.

Edith Durham, High Albania, London, 1909

1862 г. март 1. Из донесения М. И. Хитрово директору Азиатского департамента Н. П. Игнатъеву о социально-экономическом и культурном развитии г. Велеса и прилежающего к нему района, АВПР, ф. ГА, V-A2, д. 1184, ч. 1, лл. 250, 253—254.

1864 г. августа 6. Из донесения М. А. Хитрово директору Азиатского департамента [Н. П. Игнатъеву]. Социально-экономическая характеристика Дебрского округа, АВПР, ф. Посольство в Константинополе, д. 4323, лл. 29—31 об., 41—43 об., 50 об. Копия, сделанная рукою М. А. Хитрово.

Христо Христов, Освобождението на България и политиката на западните държави 1876- 1878 г.

Кръстьо Манчев, История на балканските народи, 1918- 1945 г., София, 2004 г., isbn 954-326- 008- 7